

מבוא

בחלק זה של הספר תונח התשתית להבנת עיקרה של התופעה אשר לפנינו. לשם כך חולק חלק זה של הספר לארבעה שערים, כל שער הוא פתח להבנת שלב נוסף במחקר ובקורותיו. סדר השערים א-ג הוא לוגי וכרונולוגי כאחד, וכן סדר הפרקים שבשערים אלה. על כן חשוב לקרוא את הספר כסדרו.

בשער הראשון ניתנות ההגדרות היסודיות ההכרחיות להבנת שאר חלקי הספר. בשער השני מתוארת התקדמות המחקר ועריכת הניסוי הגדול הראשון, כאשר דוגמאות מלוות את הדיון. בשער השלישי ניתן תיאור הניסוי הגדול השני. בשערים ב-ג מובא דיווח מרתק על הדרך שבה התייחס הממסד המדעי לתוצאות הניסויים. בשער הרביעי מוצגות עבודות חשובות נוספות ה"דומות" לעבודות הראשונות. בשער זה נשלים את "ארגז הכלים" המוצע לחוקר בתחום זה, בהגדרת "מדגמי כותרת" – כלי יעיל לחשיפת "מחוזות" חדשים בטקסט הנסתר בספר בראשית.

את פרקי הספר מלווים נספחים, אשר נועדו לאפשר לקורא המתעניין ולבעל הנטייה למתמטיקה, להרחיב את ידיעותיו בתופעה הנידונה ולהעמיקן. בנספח א9 מצולמים מסמכים חשובים הנוגעים לתהליך הפרסום המדעי של מאמרנו.

הטקסט של ספר בראשית, ששימש למחקרנו, נתקבל כקובץ מחשב באדיבותו של הרב ס"ד ששון ז"ל. טקסט אחר, ששימש למחקר בטכניון, נתקבל מד"ר מ' כ"ץ ז"ל – תודתי נתונה להם. מתוך חשש לדיוק הטקסט, הגהתי את הטקסט בדקדקנות, ומצאתי בו חמש אותיות שגויות. הדבר היווה עבורנו תמרור אזהרה מפני שימוש בקבצי מחשב נפוצים ושגויים של טקסט התורה לצורך מחקרנו. נוסח הטקסט הוא נוסח ספר התורה הכשר ברוב קהילות ישראל (אשכנזים וספרדים), ותואם את מהדורת "קורן".

חשוב לציין בעניין זה, כי לא בחרנו אחד מתוך נוסחים רבים של ספר בראשית בצורה שרירותית, אלא נקטנו בחירה המובנת מאליה: השתמשנו בטקסט המקובל לספר תורה כשר ברוב תפוצות ישראל, למעט עדת התימנים. נוסח הספר התימני אינו שונה בספר בראשית כי אם בשלוש אותיות בלבד, כולן בתחילת הספר – כך שלא צפוי שיחול שינוי מהותי בתוצאות המחקר אם ייערך בגירסה זו. עובדה זו הוכחה אמפירית. אפשר לסכם אפוא, כי במחקר זה מתקבלת מובהקות יוצאת מן הכלל עבור הנוסחים המקובלים בעם ישראל כספר תורה כשר.

זכות גדולה היא לי וחובה נעימה להודות לכל אשר עודדוני ועזרוני בעבודת המחקר המתוארת בחלק זה של הספר.

תודתי העמוקה לפרופסור אליהו ריפס ז"ל. פרופסור אליהו ריפס, מתמטיקאי נודע, היה הראשון שהשתמש במתודולגיה מדעית לצורך חקר הצופן בתורה. הוא עקב אחר "צבירי מופעים בדילוג שווה" של מלים חשובות, וגילה כי הם מופיעים סביב מיקומן של אותן מלים בטקסט הרגיל – בצורה חריגה. הוא אף עקב אחר תכונה מסויימת של מופעי מלים בדילוג שווה אשר דילוגם קצר. כאשר גיליתי את התופעה המתוארת כאן, הציע אליהו ריפס את דרך המדידה למובהקות המפגשים, הדריכני בעצה מקצועית נכונה וברעיונות מועילים, וטרח רבות בקידום המחקר. יהי זכרו ברוך.

יבוא על הברכה יואב רוזנברג, אשר נשאו לבו לחבר את התוכנה המתאימה לצורך המחקר, נדב הרבה מזמנו וממרצו והוציא דבר מתוקן מתחת ידיו.

יעקב רוזנברג חיבר את התוכנה שנדרשה להרצת מבחן הראנדומיזאציה, בהשקיעו הרבה עמל וכשרון – ועל כך יבורך מקרב לב.

בראשית הדרך, הסתייעתי רבות במחשבי בית-הספר הגבוה לטכנולוגיה בירושלים, ועל כך תודתי נתונה למוסד זה; במיוחד אזכיר לטובה את פרופסור צ' ויינברגר, פרופסור י' בודנהיימר, ד"ר ר' יחזקאל, ד' פיזנטי, א' שיראל ומ' רוזן. מודה אני למכללה לבנות בירושלים – ובמיוחד לד"ר י' איזק ולח' רוזנפלד – שעזרו לי להשתמש במחשב המוסד. כמה מן המחשבים ששימשו למחקר בשלב זה נרכשו בעזרתם הנדיבה של ד"ר יצחק בטש ממכסיקו סיטי, ברנרד גולדשטיין ז"ל מלונדון, וכן בעזרת קהילת וניס בלוס אנג'לס – לכולם נתונה תודתי.

אני מודה מקרב לב לפרופסור שלמה זלמן הבלין, אשר כמומחה בלתי תלוי טרח והכין רשימות נתונים בתחום הביבליוגרפיה, עבור הניסויים הגדולים הראשונים – כל זאת שלא על מנת לקבל פרס.

תודתי נתונה לבלשן יעקב אורבך ז"ל, אשר ניסח את הכללים הלשוניים לפיהם בוצעו הניסויים הגדולים הראשונים. הוא המשיך ללוות מחקר זה בעצותיו בתחום הלשוני עד סמוך לפטירתו. יהי זכרו ברוך.

ד"ר ש' סרברניק ליווה מחקר זה בעצה נכונה. הוא תרם תרומה חשובה למחקר המתואר בשער הרביעי. על כך ועל העידוד המתמיד אני מודה לו מקרב לב.

פרופסור ד' מיכלסון הציע הצעות מועילות; ר' חוברה, ו' דריהם, ג' פרוינדליך ומ' גולדברג טרחו וסייעו בידי – ועל כך יבורכו.

מודה אני לפרופסור י' אומן על הזמן והטרחה המרובים שהשקיע בקידום פרסומו המדעי של המחקר – על כך יבורך.

תודתי נתונה לי' זילבר, אשר יעץ ועזר בביצוע כמה מן העבודות המוצגות בשער הרביעי של הספר.

תודתי וברכתי לפרופסור ה' פורסטנברג, לפרופסור ד' קשדן, לפרופסור א' פיאטצקי-שפירו, לפרופסור י' ברנשטיין, לפרופסור ע' מרצבך, לפרופסור א' אנגלברג, לד"ר י' סתהון, לרב ד' פוקס ז"ל, לש' קאהן, לר' גולדשלגר, לד' נשיא, לח' סטאל – על העידוד ועל העזרה.